

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

במ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה מא מב

ואין יועץ ואשאלם וישיבו דבר : (כט) הן כלם אין אפס מעשית
רוח ותהו נספיהם :

מב (א) הן עבדי אהמך דבו בחירי רצתה נפשי נתתי רוחי עלי
משפט לגוים יוציא : (ב) לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע ברוח
קולו : (ג) קנה רצון לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה לא
יוציא משפט : (ד) לא יכהה ולא ירוץ עד ישים בארץ משפט
ולתורתו אים יחלו : (ה) כה אמר האל יהוה בורא השמים
ונטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להל

בה

ד ש י

ואין איש • תמיד אני מניט בנביאי הנעל ואין איש מגיד דבר עתיד : ומחלה
מכל חלה העתידות לנא ואין מהם יועץ שעמד בסוד ה' וידע אותם : ואשאל
וישיבו דבר • אשר ישיבו דבר אם אשאלם : (כט) הן כולם אין • יש
לדע' שכל נביאי מחזשי תור' און ואפס כל מעשיהם : נסכיהם • דמות משכמה
כמו הפסל נסך חרס ויונתן הרגס בענין אחר : ראשון לניון וגומר • פתח
נחמתא דאיתנביחו נבייא דמלקדונין לניון הא אחו ולפי התרגום כל העניין
במלך הוסיח ובגאולה אחרונה אבל אני רואה גבואה שנתנבא ישעיה על
כולה בלשון הסיגנון של פרש' זו אני ה' העירוותיהו בנדק קורא מוזרה עיט האות
שאני מגיד מראשית אחרית כולם נוטה אחר עניין פרשה זו :

מב (א) הן עבדי אהמוך בו • הן עבדי יעקב אינו כמותכם כי אהמוך
בחורו • ישראל קרוי בחירי (תלים קל"ה) כי יעקב בחר לו יס ואומר (לק
מ"ה) לזמן עבדי יעקב וישראל בחירי • אותו רצתה נפשי • עליו נתתי רוחי
להודיע נביאיו את סודו וסופו משפט לנכרים יוציא שנה' (לעיל ב') והלכות
רבים וגומרי יודעו מדרכיו וגומר : (ב) ולא ישא • לא יגביה קול לא יע
להוכיח ולהתנבאות אל הגוים שהם מעלמם יבואו ללמוד מהם כענין שאלו
(זכריה ח') נלכה עימכם כי שמענו אלהים עמכם : (ג) קנה רצון
ישבור • תרגם יונתן עינותניא דאינון כקניא רעיעא לא יתברין וחשיכיא דל
כנזין עמי (פי' כנר כנה) לא יטפי : פשתה כהה • פתילת פשתה לחה שקרו
ליכנות מלך שלהם לא יגזול את הדלים ולא ירץ את העניים ואת החלשים
(ד) ולא ירוץ • כמו לא ירץ כי מלאה הארץ דיעה (לעיל י"א) ויש
להם כענין שנאמר (לפניה ג') כי אז אהפוך על עמוס וגומר ותהו ולתורתו
איים יחלו • כולם ישמעו לתורתו : (ה) הא' • בעל הדין ובעל הרחמים
בורא השמים • תחלה כמין פקיע של שתי ואחר כך נטה אותם כדאיתא בתוס

הגיגה

תרגום אשכנזי

קנד

נימאנד , קיין ראטהגעבער אונטער דויען אללען ; איך פראגע , נימאנד אנט-
ווארטעט . (כט) פירוואהר ! אייטעלקייט וינד זיא אללע , ניכטיג איהרע ווערקע ;
לעערער טאנד איהרע גענאסנען בילדער . —

מב (א) זיה ! מיין קנעכט — איך ערהאלטע איהן ! מיין אויסערקארהנער ,
אן דעם איך וואהלגעפאללען האבע ! איך הויכע מיינען גייסט איהם איין ,
ער שפריכט דען נאציאנען רעכט . (ב) ער שרייעט ניכט , ערהעכט דיא שטיממע
ניכט , רופעט ניכט לויט אויף דען שטראסען . (ג) שוואכעס ראהר צערברייכט
ער ניכט , לעשט גליממענרען דאכט ניכט אויס ; שפריכט נור נאך וואהרהייט
רעכט . (ד) ער ווירד ניכט אנווילליג , ערמידעט ניכט ; פערברייטעט גערעכט-
טיגקייט אויף ערדען , פערנע קיסטען הארדען זיינער לעהרע . —

(ה) זא שפריכט דער אללמעכטיגע , עוויגע ! ער , דער דען היטמעל שוף אונד
אויסדעהנטע , דיא ערדע אויסברייטעטע אונד איהר פפלאנצענרייך ; ער , דער
וועלע גיכט דעם זיא בעוואהנענרען פאלקע , גייסט איינהויכט דעם ערדענוואללער .

(ו) איך

ב א ו ר

אמר על פאליים , ואין בהם יועץ לעבדיו , מה לעשות . (ד"ק) . ואשאלם וישיבו דבר .
אני אשאלם , והם לא יענו , ולא ישיבו דבר , ואין זכר , שהיא כמו לא , עומד עכתי במקום
שם , כאלו חמו , ולא ישיבו . (הכ"ל) . ועל פי זה מתורגם אשכנזית . (כט) און . יש
אמרים , כי וי"ו אן תחת וי"ד , כי אותיות יהו"א מתחלפות , ויתכן היותו כמשמעו , הם
הכל , ואף כי מעשיהם . (ראנ"ע) . נסביהם . פסיליהם , הנסוכים מכסף או
זהב .

מב (א) הן עברו וגו' . רובי המפרשים אמרו , כי עבדי הם זדיקי ישראל , ויאמר
הגאון , כי הוא כורס , והכונן בעיני , שהוא הנביא , והוא מדבר בעד נפשו , כאשר
הזכיר (להלן מ"ט וי"ו) וכתתיד לאור גויס , ואתנך לברית עם (פה פפוק וי"ו) . (ן' עזרא) .
נתתי רוחי . רוח נבואה . (הכ"ל) . משפט וכו' . העמידות , כל אשר יקרה לכל גוי ,
וינאט . ולפי דעת הגאון , כי כורס יהיה מלך זדק . (הכ"ל) . (ב) לא יצעק .
כמו שהוא דרך השופט , לזעיק על הנשפטים לפניו , ולהכריחם לדבר משפטי , הוא לא יהיה
זדק זה , כי נזקת ידבר להם , והם יקבלו דבריו . (ד"ק) . ולא ישא . פירוש , ולא
ישא קולו , וכפל הענין לחזק . (הכ"ל) . וכן מתורגם בל"א . (ג) קנה רצון וגו' .
עניתיא , דאיינר דמן לקניא רעי , לא יתברון , ואשכיא , דכנטיין עמי , לא יטפון .
(הכסדי) . לא ישבור . לא ישבר קנה , והטעם , לא יכריח . (ן' עזרא) . ופשהה
כהה וכו' . שהוא דבר קל , והטעם , הוא לא יזיק גוי בעבור נבואתו , רק יאמר מה שיהיה
נחת . (מדברי בן עזרא) . לאמת יוצוא משפט . כל גוי כאשר הוא עתיד להיותו ,
נזרת השם . (הכ"ל) . (ד) לא וגו' . לא ילחי ולא ילחי . (הכסדי) . ושיעור המאמר ,
שלא יתעבב הכניא אל לבו , ולא יכה אור שכלו , בעבור טורח משא הממרים בו , ולא ישמעו
לקול תוכחתו , רק ישמעו דבר ה' בכל מאמיו כח , בלי חולסה ורפיון . ועל פי זה מתורגם
אשכנזית . יכהה . הכניא רמו על הרוח , הדבק בנוף . (ן' עזרא) . ולא ירוץ . נפו ,
מעלי הכפל , אגורת רטון , כמו (משלי כ"ט וי"ו) ירון ושמש , והטעם , לא ימוס .
(מדברי הכ"ל) . ער ישום וכו' . שתתגלה נבואתו , וזה עשם ולתורמו , תורת נבואתו ,
כמו (למעלה מזה ח' כ') לתורה ולתעודה , כאשר פירשתי . (הכ"ל) . (ה) ונוטיהם .
אנטיה אותם כשהל על הארץ . (ד"ק) . רוקע הארץ וגו' . הנה הארץ עגולה ככדור ,
והאל

תרגום אשכנזי

(ו) אִיךְ — דַּעַר עוּוִיגַע ! — רִיף דִּיךְ גִּנְאָדֶנְפֶּאָלֶל , עֶרְגִּרִיף דִּינַע הַאָנְדֶּר
 אונד בעוואָהרטע דִּיךְ ; וויא איין פֶּאָלְקֶסבונדֶרשטיפֶטער , איין ליכט־דען נאַציאָנען
 (ז) עפֿענע דיא פֿערכלענדֶרעטען אויגען ! בעפֿרייאַ אַוּיס קערקער דיא געפֿענע
 סעלטען , אייַש געפֿענגניס דִּיאַ אַוּיס דונקעל האַרדען ! (ח) אִיךְ — דַּעַר
 עוּוִיגַע ! — דִּיס אַוּוט מִיין נאַטע — טהיילע דִּיאַ מאַיעסֶטעט ניכט מיט פֿרעמדֶר
 וועזען , מִינען רוהם ניכט מיט געזענבילדערן . (ט) אַיינגעֶרפֿאַפֿען אַוּוט דִּיאַ
 פֿאַרהער פֿערקִינדִיגטע , נון זאַנע אִיךְ נִייע טהאַטען אָן ; נאָך עה' זיא אַיַש
 קיימען , מאַכ' אִיךְ זיא קונד . (י) זינגט אַיין נִייעס לִיד דעס עוּוִיגַען ! זינגט
 אַיהם לאָב פֿאַן דַּעַר ערדען ענדע ! אַיהר , רַזא אַיהר דאַן מעער בעשיפֿעס
 אַיהר , דִּיאַ דאַן כעער אַיהר פֿיללעט , פֿערנע אינוועלן אונד בעוואָהנער !
 (יא) וויסטע אונד הירטענשטאַרט פֿרַאָהלאַקקע , מיט דערפֿערן , וואָ קאַדאַרענע
 וויילען

ב א ו ר

והאל כשהקיה המים , אשר על פני הארץ , אל מקום אחד , להיות עליה נחמים , וכולל
 במלת ופאזאיה , עשה הארץ , שהיא היבשה , כאלו היא שטוחה לשנת עליה , כאלו
 דבר ושטח אותו , כמו הנורף , ששטח הטסים . (הכ"ל) . וצאצאיה . הם הנחמים
 שעל פני האדמה . (ן' עזרא) . נוחן נשמה , לאדם , והם העם , אשר עליה . (הכ"ל)
 ורוח לחיות החולכים , ואמר עליה , בעבור הליכתו נקומה זקופה . (הכ"ל) . (ז) אגיד
 קראהוך וגו' . מאמר השם נרוך הוא אל הנביא . (החכם המבאר בהפטרות) . לברית עם
 להקים ברית עם , וכן במקום אחר (להלן מ"ט ט') לברית עם להקים ארץ . (ן' עזרא)
 וכן מתורגם אשכנזית . (ז) לפקוח יכו' לפתחא עיני בית ישראל , דאינך כסאן מן אורייא
 לאפקא גלותהון מביני עאמיא , דאיטן דמן לזאירין , ולמפרקהון משיעבוד מלכותא , דא
 ענינך באבירי קבל . (הכסדי) . להוציא וגו' . שהיא מבשר ישראל , שיכיל מגלות ככל
 וכן (להלן מ"ט ט') לאמר לאבורים נאו . (ן' עזרא) . (ח) וההלתי לפסילים .
 משרת אחר עשו , ולא תהלתי לפסילים . (הכ"ל) . (ט) הראשונות יכו' . מאמר
 אל העם . (המבאר בהפטרות) . בטרם הצמחנה . על דרך משל , וכן (תהלות קינ')
 אנשים קרן לדוד , אנשים קרן לבית ישראל (יחזקאל כ"ט) , כי הדבר המדג הוא כמו
 הנחם , שיתחדש ויתגלה על פני הארץ , אחרי הסתרו . (רד"ק) . (י) יורדי הים
 ישירו לה' , וגם מלוואו ישיר לה' , וכן אייַש ויפשיהם . (המבאר בהפטרות) . (יא) יאמר
 מדבר

מכלל יופי

מב (ג) קצה רצון , יקרא כן מי שאינו שנור מכל וכל , וכן על משענת הקנה הרצון
 היה שנור מכל וכל לא היה אדם נשען עליו : כהה תאר , ופירושו הפסחה הקרובה
 לכנות לא יכבנה כמו שאמר קנה רצון לא יסבר כלומר כל כך יהיו דבריו והנהנת מלכותו כגון
 כי אפילו החלואים לא יתגשו בו , ופירושו לא יכהה לא יתלה ולא יסבר כלומר לא יתורם
 מלעצות האשפט , ולפי שאמר קנה רצון וגו' ידמה כי יהיה רפה ואלג ולא יצאה משפט
 לפיכך אמר לאמת יוכיא משפט ולא יתהשל ולא יתלג בדבר המשפט עד ישים בארץ משפט
 (ד) ולא ירוץ , ענין שנורה , והוא פועל עימד כשרש רון וירנן : (ה) ונוטיהם ,
 בדניי לישד בלשון תפארת כמו איה אלוה עושי , ישמח ישראל בעושי : רוסע הארץ , כו
 ורקעי את פחי הזהב , ורקע כרגלך , ופירושו פורסה כלומר שתקן שטחה להיות הנאמא
 עליה : נוהן כשמה , זה היה ביום השני שנרא האדם ונפס בו כשמש כמו שאמר ויפח באש
 כשמת

ישעיה מב

קנה

בָּהּ : (ו) אָנִי יְהוָה קְרָאתִיךָ בְּצַדֶּק וְאַחֲזִיק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךָ וְיִהְיֶנְךָ
לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם : (ז) לְפָקֶחַ עֵינַיִם עוֹרֹת לְהוֹצִיא מִמִּסְגָּר
אֲסִיר מִבַּיִת כָּלֵא יִשְׁבֵי הַשָּׂדֶה : (ח) אָנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכִבְדִּי
לְאַחֵר לֹא־אֶתֶן וְתִהְלֹתִי לְפָסִילִים : (ט) הָרֵאשִׁנוֹת הִנֵּה־בָאוּ
וְחִדְשׁוֹת אָנִי מִגִּיד בְּטָרִם הַצְמַחְנָהוּ אֲשַׁמְיַע אֶתְכֶם : (י) שִׁירוּ
לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תִּהְלְחוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמְלֹאוּ אַיִם
וַיִּשְׁבִּיָהֶם : (יא) יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְוּ חֲצֵרִים תֵּשֵׁב קִדְרַי יִרְנֹו יִשְׁבֵי

פלע

ר ש י

חגיגה : ואלהאים • ובורא את היוצאים ממנה : נותן נשמה • נשמת חיים :
לעם עליה • לכולם נשום : ורוח קדושה • להולכים בה • למתהלכים לפניו :
(ו) קראתיך • ישעיה הוא אומר : וארך • כשירתיך זאת פיתה מתשכתי
שתשכח את עמי לבריתי ולהאי' להם : לאור גוים • כל שצט קרוי גוי וקסל
גוים : (ז) לפקוח עינים עורות • שאינ' רואין את גבורתי לתת לב לשוכ
לי : להוציא ממוסגר אסיר • ועל ידי שיתפקחו עיניהם יצאו אסירים ממוסגר •
ד"א לבשרם על העתידה לבח עליהם שסופן לנאת מונה : (ח) הוא שמי •
הוא מפורש בלשון אדנות וכח ועלי להראות שאדון אני לפיכך כבודי לאחר לא
אתן שיהו עובדים כגבדים מושלים בעמי עולמית ויאמרו יד אלהים רמה :
(ט) הראשונות • שהצטחתי לאברהם על גלות מצרים (שס ט"ו) וגם את
הגוי וגומר : הנה באו • שמרתי הצטחתי • ועתה חדשות אני מגיד לעמי
להצטיח על גלות שנייה : (י) תהלתו מקצה הארץ • על כרחם כשיראו את
גבורתי לישראל יודו כל האומות כי אלהים אני : יורדי הים • פורשי צספינות :
ומלואו • הקבועים בים ולא באיים אלא בחוף הים שופכים עפר כל אחד
ואחד כדי צית והולכים מצית לבית צספינה כגון עיר ווניני"א : (יא) ישאו

מדבר

מבלל יופי

נשמת חיים ויצר שאר הקיים כמו שאמר תולא הארץ כפא חיה , וזה אמרו ורוח להולכים בה כי
לא יאמר נשמה אלא על האדם , ופירוש כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אמר נשמת בעבור
האדם ואמר רוח בעבור שאר הקיים ועיין שם , והקדים האדם אף על פי שהיה אחרון לפי שהוא
עקר היצירה , וכן אמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי זכר אדם לבדו לפי שהוא עקר
היצירה : לעם עליה , תחסר השי"ן שהוא במקום אשר כלומר אשר עליה : (ו) ואחזק ,
בנר"ו והק"ת בא"א לבדו : (ז) ממסגר , שם , והוא שם בית הסהר : אסיר ,
בדג"ג : (ח) ותהלתי , ולא תהלתי ולא זכר עומד במקום שנים , וכן תקות עניים תאמר
לעדר רבנים כוהם : (ט) הצמחנה , על דרך משל וכן אצמיס קרן לדוד , אצמיס קרן לבית
ישראל כי הדבר הקדש הוא כמו הכמת שיתקדש ויתגלה על פני הארץ אחרי הכמתו וכן תהיה

תשועת

כא א

21 1

ישעיה מב

סלע מראש הרים יצוחו : (יב) ישימו ליהוה כבוד ותהלתו באיים
יגידו : (יג) יהוה כגבור יצא כאיש מרחמות יעיר קנאה יריע אף
יצריח על-איביו ותגבר : (יד) החשיתי מעולם אחריש אתאפק
כיולדה אפעה אשם ואשאף יחד : (טו) אחריב הרים וגבעות וכל
עשבם אוכיש ושמתי נהרות לאיים ואגמים אוכיש (טז) והולכתי
עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך
לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתם ולא
עזבתם : (יז) נסגו אחור יבשו בשת הבטחים בפסל האמרים
למסכה אהם אלהינו : (יח) החרשים שמעו והעורים רביטו

לראות

ר ש י

מדבר • קול נשיר : חנרים חשב קדר (מוסב אל שאו מדבר קדר) • שהם
דרים עתה באהלים ישאו קול וירוט • (כז) וסחנרים אשר חשב קדר •
צמדבר קדר • שהם דרים עתה באהלים יהיו ערים וחנרים קבועים : יושגי
סלע • החמים שיחיו כן חרנוס יונתן מראש הרים יצוחו • מרוש טורח
יריוון קלסון : (יד) החשתי מעולם • זה ימים רבים החשתי על חורבן בית
וחמוד אחריש : אחתפק לשון הווה עד עתה הניקתני רוחי ומעתה כיולדה
אפעה : אשום • אחנהל • ואשאף • ואחאיה להשמיד הכל יחד כל חויני :
(טו) אחריב הרים וגבעות • אחרוג מלכים ושלטונים : וכל עשבם • כל
הגלויים עליהם : חויים • לשון יובש הוא • דבר לח כגון עשב ונהרות :
(טז) והולכתי ישראל שהיו עורים עד הנה מהביט אלי בדרך הטוב אשר לא
ידעו להלוך צה • עשיתם • אעשם כן לשון נבואה לדבר על העתיד כאלו
עשוי : (יח) החרשי' והעורי' על ישראל הוא חומר : (יט) מי עור • ננס

אין

מכלל יופי

מסועת ישראל : (י) ומלאו , אמר ומלאו על דני הים שהם מלא הים , והוא על דרך משל
כמו וכל עמי השדה ימלאו כף , וכן איים ויוסביהם כאלו הוקימות ישירו : (יא) חצרים ,
הם הכפרים והפרוזות שאינן מוקפות חומה שהם כמו חצר , וכן ובתי החנרים , ופירושו
ישאו קול החנרים שחשב קדר בהם , ופירוש חשב קדר עדת קדר , כמו ותהי ישראל ומה
חדם , ופירוש יושגי סלע רובה לומר המגדלים הנכונים על הסלעים ועל ההרים
(יג) יצריח , כמו יריע , וענינו הנבנהת הקול נבעקה , ובאמרו אף כי הנריח יור
ברגבהת קול מהתרועה : (יד) אפעה , ענינו אפעה , וכן בדברי רבותיט ז"ל בסם ט
שכעז פני : אשם , פועל יובא , ופירושו אשימם ואבלעם יחד : ואשאף , ענין בליט
על דרך הפלגה , והוא קרוב ללשון הכעס וכונה אל הדבר , וכן כי שאפני אטם , שש

רוק

תרגום אשכנזי

קנו

וויילען ! פֿעלזבעזוואָהנער , וויכצעט ! פֿאָן בערגעגופֿעל האַלל' עם וידער !
 (יב) פֿערברייטעט אַללע גאַטטעס מאַיעסטעט , מאַכט זיינען רוהם אויף פֿערנען
 קיסטען קונד ! (יג) ער שרייטעט דאָהער , דער עוויגע ! וויא זיין העלד ,
 וויא קריגסגענאָס פֿאָן ראַכ' ענטפֿלאַמט ; ער וויכצט , ער בריללט שרעקליך ,
 איזט זיינען פֿיינדען מעכטיג איבערלעגען . (יד) ,, איך שוויג לאַנגע צייט —
 ,, זאָלל איך איממער שוויגען ? איממער אָן מיך האַלטען ? — נור וויא איינע
 ,, געבעהרערין ווינזעלן ? — ניין ! איך פֿערוויסטע , צערשטערע אַללעס !
 (טו) ,, פֿערוויסטע בערג אונד היגעל , איהר גראָז פֿערדאָררעט ; וואַנדלע
 ,, שטרעמע אין דיררעס לאַנד , איך טראַקקנע זעען אויס . (טז) דאָן רייטע
 ,, איך בלינדע אויף אונבעקאַנטע פֿפֿאָדע , לאַס' זיא וועגע וואַנדעלן , דיא זיא
 ,, ניא געקאַנטט ; פֿינסטערניס ווירד איהנען ליכט , קרוממער וועג צו גראַדער
 ,, באַהן . יא , דיזע טהאַטען פֿאַללצוהע איך , איך , דער זיא ניא פֿערלעסט .
 (יז) ,, דאָן ווייכען צוריק מיט שאַאָס בעדעקט , דיא געצען פֿערטרויטען , דיא
 ,, צו גענאָססנען ב' לדערן שפראַכען : איהר זייד אונזרע געטמער ! (יח) דיא
 ,, טויבען

ב א ו ר

מדבר וערו . ישנח מדברא וקרין , דיתנין ביה . (הכשדי) . וכן מתורגם בל"א . חצרים
 וגו' . חצרים , שיושבים שם קדר , והנה הקדריים לעולם נערכה . (בן עזרא) . קדר .
 ערכאי . (הכשדי) . והם הערביים , בני קדר בן ימעל (ראשית כ"ה י"ג) , וכוון הכניא
 בזה על יושני ארץ ערב המדברית והסלעית (וויסטעס אונד שטויכניטעס אראביען) .
 מראש הרים יצוחו . יושני הרים . ויהיה כפל ענין של יושני סלע , או שהוא משל אחד ,
 שתהיה קול הנומה מראש ההרים נולדת על ידי רנת יושני סלע . וכדמתורגם בל"א . (המבאר
 בהפטרות) . (יג) כאיש מלחמה . אשר יעיר קנאה , ואשר יריע , אף יכריח .
 (הכ"ל) . קנאה . בעבור הכנליים , עובדי בל' . (בן עזרא) . יריע וכו' . הכל דרך
 משל , למנכחיס במלחמה , שהם מריעים ומכריחים , להחננר על אשר כנגדם . (רד"ק) .
 יצריה . כמו (בפניה א' י"ד) מר צורח , ינעק , ואם הם שנים בנינים . (בן עזרא) .
 יתגבר . שניכסה נבל . (הכ"ל) . (יד) החשיחי וגו' . מאמר השם על פי הכניא .
 (המבאר בהפטרות) . מעולם . אמר האל יתברך , מוזמן רב החשיתי ושתקתי בענין ישראל
 בגלות . (מדברי רד"ק) . אחריש וכו' . הלעולם אחריש , ולנכח אתאפק ? ואנהם נחמת
 רוחי כיולדה , אשר תקיל בחבליה ? לא כן ! לא אחריק עוד אפי , ואהפוך הכל לבזיה ושממה !
 אפעה . אלעק , ואין ריע לו . (מדברי בן עזרא) . אשום ואשאף יחד . אשימם ואבלע
 יחד כל אויבי . וכן (יחזקאל ל"ו) שמת ושחוף , ענין בליעה והשחמה . (מדברי רד"ק) .
 (טז) והולכתי וכו' . יש חומרים , כי זה רמוז , לאוב ישראל מנבל . (בן עזרא) . עורים וגו' .
 אני מליך ערים בדרך לא ידעו , כי העור אס היה רגיל בדרך , ילך בה בלי אור , ואני אשים
 המסך כאילו הוא אור להם , ומעקשים למיזור . (הכ"ל) . לאור . כי ההולך במסך או
 בדרך מעקשים יכשל , וההולך בדרך , לא ידע , כאילו הולך במסך או במעקשים , וישראל
 ילבו כהולך באור ובדרך מיזור . (רד"ק) . עשיתים . עבר במקום עתיד , וכמופז רבים ,
 ובדברי הכניאית ברוב העתידות כאילו נעשו . (הכ"ל) . ולא עובחים . העורים , שזכר ,
 ואולי שגם טעם עשיתים עשיתי להם , כמו (במדבר י"א כ"ג) היקדך דבתי . (המבאר
 בהפטרות) . (יח) החרשים וגו' . עובדי אלילים , אשר הם כחרשים וכעורים , תפקחנה
 עיניהם , ותפקחנה אזניהם , לראות גדולת ה' , ולשמע בקול כניאיו . (יש) מי עור וכו' .

תרגום אשכנזי

,, טויכען הערען עס , בלינדע שויען אונד זעהען . (יט) אבער אַך ! ווער איזט
 ,, בלינדער , אַלס מיין קנעכט ? טויכער , אַלס דער , דעם איך באַטען זענדע ? —
 ,, ווער בלינדער , אַלס דער פֿאַללקאַממען , אַלס דער דיהנער דעם עוויגען זוך
 ,, נענט ? — (כ) יא , דוא זאַהסט פֿיל — אַכטעסט עס ניכט , דוא אַהרען
 ,, געעפֿנעט — מערקסט דוא ניכט אויף . “ — (כא) דאָך איזט דער עוויגע
 דיר גנעדיג , ווינער גיטע וויללען , דער לעהרע וויללען , דאָז זיא גראַס אונד
 העררליך ווערדע . (כב) איין בערויבטעס , געפֿלינדערטעס פֿאַלק איזט עס ; אין
 העהלען פֿערשטרוקקעט אַללעזאַמט , אין קערקערן פֿערשטעקקט . זיא זינד צום
 דויכע וואַרדען — נימאַנד רעטטעט ; צור בויטע — נימאַנד שפּריכט : ,, גענט
 ,, זיא צוריק ! “ (כג) ווער אונטער איך פֿערניממט דים ? הערעט אויפֿמערק
 זאַם דיא זוקונפֿט ? — (כד) ווער לים יעקב צור בויטע ווערדען ? גאַב ישראל
 דען רייכערן פֿרייס ? — איזט ניכט דער עוויגע ? — יא , זיא זינדיגטען
 איהם , וואַללטען אויף וויגען וועגען ניכט וואַנדעלן , געהאַרטען ווינער לעהרע
 גיכט . (כה) דאָ גאַס ער וויגען גריממיגען צאָרן איכער זיא , אונד דעם קריגעס
 באַכט פֿייער לאַרערטע רינגס אומהער , זיא מערקטען ניכט דאָרויף ; עס
 פֿערצעהרטע זיא — זיא נאַהמענ'ס ניכט צו הערצען . —

כג (א) דאָך

ב א ו ר

פה ידבר ה' באף וסמה על ישראל , אשר הרעו מעלליהם , ואמר : מי עור יותר מישראל ,
 שחובתם לעבוד אותי בלב שלם ? ומי חרש יותר מהם , אשר להם אשלת תמיד נביאי , להורות
 דרך הישר ? מוכים הם במטרים , ויקראו ענמים שלמים ועבדי ה' ! עברי . זה ישראל ,
 המכונה בשם עס ה' וסגולתו . (המבאר בהפטרות) . כמלאכי אשלה . כלומר , כזה ,
 אשר מלאכי אשלה לו . (הנ"ל) . כמשולם . מאן שלימות , כלומר כזה , אשר ראוי להיות
 שלם עס ה' אלהיו , כאשר יקרא שמו עבד ה' . (הנ"ל) . (כ) ראיה . כתיב בוי"ד , והוא
 עבד טוב מוכן הקל , מנחי הה"א , והקרי היא ראוח זי"ו , והוא מקור , והענין אחד
 רבות וגו' . חזיקן סגיאן , ולא כערמון , אתפתח אידניכין , ולא קנילתון חולטן .
 (הכשי) . (כא) ה' חפץ וכו' . לפי דעת מתקן ההפטרה זה מאמר הכניא , לכנס את
 ישראל , כלומר , שכל זה , שזכר בפסוקים הקודמים , הנכ"ה חפץ בעמו , למען נדקו ,
 כלומר טובו , ולמען תרתו , אשר חפץ להגדילה ולהאדירה . (המבאר בהפטרות) .
 (כב) והוא וגו' . ישראל הוא עס כזה , שנחיים אותם אויביהם , ושוסים אותם תמיד .
 (כד) . הפח בחורים כלם . כמו (למעלה מזה י"א ח') על חור פתן , אומר , כי בחורים ,
 אשר התחבאו שם , יפיתו אותם אויביהם , כלומר ילכדו אותם בפח שלהם , ובאשר חורים
 רוצה לאשר מערות , ואמר חורים על דרך גנאי , כמו שאמרו פלשתיים (שמואל א' י"ד)
 הנה עבדים יוצאים מן החורים אשר התחבאו שם . (הנ"ל) . ובבתי כלאים החבאו . אומר ,
 כשילכדום אויביהם , יתביאום בבתי כלאים , ובכל הרע הזה , ובכל הנזון הזה לא ישיבו אל
 לנש , בעוונתי הוא זה . (הנ"ל) . (כג) מי בכם יאזין זאת וכו' . זאת התוכחה ,
 מי בכם , שיאזנה ויקשיבנה , וישמע מה שעתיד להיות בסוף הימים , זהו לאחור . (הנ"ל) .
 (כד) הלא ה' . מסדר הטעמים הפרוד המלות האלה בטעם אתנח , ועל פיו תרגומי
 אשכנזית . זו חטאנו לו . מן קדם דתנו קדמוהי . (הכשי) . וכן מתורגם בל"א .
 (כה) וישפוך וגו' . ושכך עליהן חיימת רוגייה , ותקוף עבדי קרבא איתי עליהון . (הנ"ל) .
 ותלהטוהו . אש המלחמה , ולהבת אף ה' .

כג (א) ועתה

ישעיה מב

קנו

לראות : (יט) מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלה מי עור
 כמשלם ועור בעבד יהוה : (כ) ראתי ראות קרי רבות ולא תשמר
 פקח אזנים ולא ישמע : (כא) יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה
 ויאדיר : (כב) והוא עם בזוי ושסוי הפח בחורים כלם ובכתי
 כלאים החבאו היו לבו ואין מציל משסה ואין אמר השב פחח בס"פ
 (כג) מי בכם יאזין זאת יקשיב וישמע לאחור : (כד) מי ירחן
 למשופה למשיסה קרי יעקב וישראל לבזים הלוא יהוה זו חטאנו
 לו ולא יאבו בדרכיו הלוך ולא שמענו בחורתו : (כה) וישפך
 עליו חמה אפו ועזו מלחמה ותלהמהו מסביב ולא ידע קמ"ז בז"ק
 ותבערבו ולא ישיש ערלב :

מג (א) ועתה ר ש י

אין אחד כי אם עבדי הוא העור שכולכם . והרש שזכר הרי הוא כמלאכי
 אשר אני שולח להנבא נבואות : מי עור כמשולם . מי שהי' עור זכר קבל
 יסוריו והרי הוא כמשול' תגמולו וינא נקי : (ב) ראות רבות . ראות הרבה
 לפניכם ואינם שומרו' להביט זמעשי ולשוב אלי . פקוח אזנים . אני עסוק
 לפקוח אזניכם על ידי נביאי ולא ישמע איש מכם את דברי ולשון סוס הוא :
 (כא) ס' חפץ . להראותכם ולפקוח אזניכם למען צדקו ולכך הוא מגדיל
 ומאדיר לכם תורה : (כב) והוא . העם הזה בזוי ושסוי וסוף הענין ולא
 ישים על לב כל זה לומר' למה קראתנו זאת מי נתן למשיסה יעקב : הפח בחורים
 כולם . בחוריהם פחי נפש כולם . תו' ד"ה הפח בחורים כולם שימו את עצמם
 בפחי האדמה ובחורים ובנתי כלאים החבאו יוכיח שכן הוא : ואין אומר השב
 כמו השב לפיכך היא רפי חבל השב באמתחותנו הוא דגש : (כג) יאזין .
 לחת לב לזאת מי נתן למשיסה יעקב : לאחור . יקשיב וישמע דבר שיעמוד לו
 באחרונה וכן ת"י לאחור לסופא וכן כל לאחור שזמקרא עתיד להיות הוא :
 (כד) זו חטאו לו . זו היא שגרמה את המשיסה והבז את אשר חטאו לו :
 ולא חבו . אבותינו בדרכיו הלוך : (כה) ותלהמהו מסביב הבחתי פורענות
 על אומות מסביב כדי שיראו ישראל ויקחו מוסר . כענין שנאמר (לפניה
 ג'ו') הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תירחו וגומר : ולא ידע הוא
 חלא שדש בעקב לא חס להבין זאת ולשו' מרשעתו ותבער בו אחר פורענות
 האומות שמסביב בער' בענמו :

מג (ח) ועתה